

LÖÖPPI

2 / 2022 • HELSINGIN SEUDUN JOURNALISTIT

PÄÄLLIMMÄINEN TUNNE ON SURU

Ukrainan sota katkaisi kesäkuussa eläköityvän toimittaja Kerstin Kronvallin pitkän Venäjä-suhteen.

**HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI**

29. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 545 4130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Tuottaja

Annamari Typpö
puh. 050 387 4005
annamari.typpo@gmail.com

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Pekka Holmström
Mia Palokallio
Tommy Pohjola

Kannen kuva

Pekka Holmström

Helsingin Seudun Journalistit

Puheenjohtaja
Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Kaisaniemenkatu 1 BA 7. krs.
00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Johanna Sillanpää

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Ilmoitushankkija

Erkki Hirvonen
puh. +358 50 550 6172
eki.hirvonen@kolumbus.fi

Painopaikka

Grano

ISSN-L 1455-0032

**HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSITTEESI.**

PEKKA HOLMSTRÖM

S-Market Laajasalo palauttaa myymättä jääneet lehdet banaanilaatikoissa Lehti-pisteelle, joka käsittelee ne ja toimittaa edelleen kustantajalle tai paperin- ja selluntuotannon raaka-aineeksi.

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** ”En halua Venäjältä enää mitään”
- 10 KOLUMNI** Pientä ja hidasta
- 12** Vieläkö lehtihyllällä käy kuhina?
- 17** Jokainen ihminen on kirjan arvoinen
- 22 HELMIJUTTU** Kun isä on alkoholisti
- 26** Villasukkaohje kestää aikaa ja kierrätystä
- 29** Miksi sinut pitäisi valita uudelleen, Hanne?
- 32 HUOPAAJA**

Tarjolla aitiopaikkoja

ERÄS VUOSIEN TAKAINEN lounaspöytäkeskustelu on syöplynyt mieleeni. Nuori ay-kriittinen kollega tilitti, kuinka turhaa ja toivottoman vanhanaikaista ammatillinen järjestäytyminen on. Osansa purkauksesta saivat myös ammattiyhdistysaktiivit, jotka hänen käsityksensä mukaan haluavat päteä jossakin, kun ovat varsinaisessa työssään journalisteinea toistaitoisia ja kunnianhimoitomia.

Olin jo tuolloin HSJ:n varapuheenjohtaja eli kainaloitani myöten mukana ay-kuvioissa. Vieläkin harmittaa, etten häkellykseltäni saanut teiltä hänen näkemyksiään riittävän ponnekkaasti.

Minulla on työni puolesta ilo tuntea paljon alamme ammattiyhdistysväkeä. Kovan ammattitaidon lisäksi heitä yhdistää ymmärrys siitä, miksi yhteistä edunvalvontaa kannattaa harjoittaa: pidemmän päälle kävisi vaikeaksi tehdä tätä työtä hyvin, jos työnantaja-puolen pyrkimyksille ei olisi vastavoimaa.

Joka tes-kierroksella työnantajat kertavat auliisti tavoitteensa työelämän kehittämisen suhteen: lomina on lyhennettävä, työaika

pidennettävä eikä palkan-
korotuksiin ole varaa.

Ay-aktiivit tekevät töitä sen eteen, että me kaikki saisimme työskennellä kohtuullisilla ehdoilla ja työntekijöiden ääni kuuluisi työpaikoilla.

Helppoa työ ei aina ole, mutta sitä saa tehdä hyvässä, motivoituneessa seurassa. Jos haluat mukaan, siihen on nyt oiva mahdollisuus. Marraskuussa Journalistiliitossa alkaa uusi nelivuotinen valtuustokausi. Valtuustossa pääsee seuraamaan aitiopaikalta, mitä alalla ja edunvalvonnassa tapahtuu.

HSJ:llä valtuustopaikkoja on

21. Valtuutetut valitaan yhdistyksen ylimääräisessä yleiskokouksessa 21. syyskuuta. Päivämäärä kannattaa laittaa kalenteriin jo nyt. ●

”Ay-aktiivit tekevät töitä sen eteen, että me kaikki saisimme työskennellä kohtuullisilla ehdoilla ja työntekijöiden ääni kuuluisi työpaikoilla.”

Marjaana Varmavuori

marjaana.varmavuori@gmail.com

”EN HALUA VENÄJÄLTÄ ENÄÄ MITÄÄN”

Venäjä on ollut iso osa porvoolaisen toimittajan Kerstin Kronvallin elämää. Sitten tuli helmikuu 2022.

TEKSTI EIJA KALLIONIEMI KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

Kerstin Kronvall ryhtyi opiskelemaan venäjää tehtyään ensimmäisen juttumatkansa Pietariin syksyllä 1998.

’O dottakaa hetki!’ pyysi humalainen, räjäjäisen olinen mies kadulla. Sitten hän hävisi jonnekin.

Vuosi oli 2004. **Kerstin**

Kronvall oli tekemässä Tbilisissä Georgiassa kuvaajan kanssa katuhaastatteluja ennen presidentinvaaleja. Kronvall arveli kuvaajalle, että nyt tapahtuu jotakin.

Hampuusi palasi, mutta herrasmiehen elkein.

– Hän ojensi minulle pienen valkoisen kukkakimpun suurieleisesti kumartaen, Kronvall kuvailee. Mittaa kimpulla oli kymmenkunta senttiä.

Toisenlainen tunne oli sukeltaa hiilikaivokseen Venäjällä Donin Rostovissa. Ensin ajettiin hissillä alas, sitten jatkettiin kaivosjunalla ja vielä toisella.

Kronvall mietti, että joidenkin oli pakko pelätä junassa joka aamu aivan valtavasti. Siihen aikaan Venäjällä sattui paljon kaivosonnettomuuksia, ja se olikin juttukeikan syy.

Yksittäiset hetket – tilanteet, paikat ja kohtaamiset – nousevat Kronvallin mieleen työmatkoilta, joita hän on tehnyt toimittajana Venäjälle ja entiseen Neuvostoliittoon kuuluneisiin maihin yli 20 vuoden ajan.

Nyt niille on tullut loppu.

Suru on suuri

Porvoolainen Kronvall päätti jo tammikuussa, että maanantai 13. kesäkuuta olisi hänen ensimmäinen eläkepäivänsä. Silloin

64-vuotiaalla on takanaan 46 vuoden työura.

– Venäjän-viisumini oli loppumassa 28. helmikuuta, ja olin tietysti päättänyt uusia sen. Kun hyökkäyssota alkoi, päätin, että en mene pyytämään Venäjältä yhtään mitään.

Kronvall uskoi viimeiseen asti, ettei Venäjä aloita laajamittaista hyökkäystä Ukrainassa.

Hän arveli, että kahdeksan vuotta kestänyt sota saattaisi laajeta idässä ja että Venäjä ehkä toimisi kuten Krimin valtauksen yhteydessä, mutta ei tällä tavalla raa’asti kuin Tshetsheniassa.

– Tunnen suurta surua, myös raivoa ja jopa vihaa heitä kohtaan, jotka ovat päättäneet siviileihin kohdistuneista raakuuksista, hän huokaa.

Kronvallin päällimmäinen tunne on ollut suru. Hän on surrut siviilejä, Venäjällä ja Ukrainassa asuvia ystäviä ja tuttavvia, mutta myös sitä, että omat juttumatkat Venäjälle ovat nyt takana.

– Venäjä on ollut suuri, tärkeä ja hyvä osa minun elämäni. Ne hetket ilman viisumia – ennen kuin olin saanut uuden vanhentuneen tilalle – tuntuivat siltä kuin vapauttani olisi rajoitettu, Kronvall sanoo.

Venäjä tipahti hänen syliinsä vähän sattumalta, vaikka hän olikin ahminut Tolstoita ja Dostojevskia 12-vuotiaasta.

Kymmenen matkatoimisto- ja kymmenen paikallisradiovuoden jälkeen Kronvall aloitti Ylen ruotsinkielisten radiouutisten reporterina 1998. Saman vuoden syksyllä hänet lähetettiin juttumatkalle Pietarin ympäristöfoorumiin.

Kotiin palasi toimittaja, joka harmitteli, ettei osannut venäjää.

– Aloitin kielen opiskelun kielikurssikaseteilta. Olin hirveän motivoitunut. Jo seuraavana keväänä kävin Venäjällä juttumatkoilla ja pärjäsin kielen kanssa jollakin tavalla.

Kronvall ei alun perin suunnitellut, että hänestä tulisi kirjeenvaihtaja.

Ylen ruotsinkieliset uutiset nimitti hänet siihen tehtävään Moskovaan 2003. Sitä seurasi 2006 pesti kulttuurineuvoksena Suomen Moskovan-suurlähetystössä. Tämän jälkeen Kronvall teki matkustavan kirjeenvaihtajan töitä Venäjällä ja itäisessä Keski-Euroopassa, kunnes siirtyi suomenkielisel puolelle, Yle Uutisten kirjeenvaihtajaksi Kiovaan Ukrainaan 2014 ja heti perään syksyllä 2015 Moskovaan.

Suomeen Kronvall palasi 2017. Hän ryhtyi freelanceriksi 2018 ja alkoi kulkea Pietarin ja Helsingin väliä.

Maalis-huhtikuun vaihteessa, kun sota oli jo alkanut, Kronvall teki juttumatkan Unkariin ja Romaniaan. Sieltä hän teki juttua soata pakenevista. Käväisi hän Ukrainankin puolella.

Isoäidin lempeä ase

2000-luvun alussa Kronvall saatoi sopia radiohaastatteluja Venäjälle etukäteen Suomesta. Silloin puhelimeen saatettiin vielä vastata. Päättäjien haastattelujen saamisessa auttoi sitkeys.

– Minulla oli myös tapana, että menin vaan kysymättä jonnekin.

Kun Leningradin alueella rakennettiin Primorskin öljysata-

”MINULLA ON OLLUT AINA SUURI TARVE TAVATA IHMISET IHMISINÄ.”

maa, Kronvall matkusti ensin junalla Viipuriin, josta jatkoi tak-silla satamaan. Portti oli auki de-legaation jäljiltä, joten toimittaja pyrähti toimistoon ja pyysi johtajan haastattelua.

– He olivat vihaisia. En olisi saanut olla alueella. Sanoin, että portti oli auki enkä voinut tietää. Totta kai tiesin. Sain sitten jonkun johtajan haastattelun. Enää tuo ei onnistuisi, Kronvall kertoo.

Verkosto rakentui työn myötä. Aluksi sen luominen oli vaikeata, koska esimerkiksi puhelinluette-loita ei ollut. Kollegojen kesken

saatettiin vaihtaa kontakteja tyy-liin ”onko sinulla putkiasenta-jan nimeä, minulla olisi maan-viljelijä”.

Joskus Kronvall on käyttänyt hyväksi isoäitiytään, koska Venäjällä kunnioitetaan vanhempia naisia ja suurin osa venäläisistä on isoäitiensä kasvattamia.

– Olen käyttänyt sitä, jos joku mies on käyttäytynyt minua kohtaan epämiellyttävästi tai kun olen halunnut inhimillistä kohtaamisen. Minulla on ollut aina suuri tarve tavata ihmiset ihmisinä.

Sotaa on kestänyt pian sata päivää. Kerstin Kronvall on auttanut sammuttamaan tiedon-janoa hyökkäyssodan taustoista, Venäjästä ja Ukrainasta.

Kronvall suhtautui haastatelta-viinsa lämpimästi, ja siksi nämä yleensä muistivat hänet, jos hän soitti uudelleen.

Järjestelmäkin näytti valtansa – kävi Kronvallin asunnoissa ja vaihtoi sokerikupin sisällön suolaksi tai lukitsi vessanoven. Joskus hänet otettiin kiinni ja kuulusteltiin kuvauspaikkojen takia.

– Matkustaessani vierelläni istui hämmästyttävän usein henkilö, joka puhui ruotsia tai suo-mea. Älypuhelinainkana voi olet-taa, että sellaista urkintaa on ollut paljonkin, jota ei itse edes huomaa.

Kronvall ei ole pelännyt matkoillaan kuin humalaisten kuljettajien kyydissä tai rämissä autoissa.

Miksei kansa kapinoi?

Tietysti Kronvall toivoo, että hän voisi vielä käydä Venäjällä turis-tina. Presidentti **Vladimir Puti-nin** aloittaman sodan varjoon jää täysin se, että maassa on hyviäkin asioita.

– Arjen kohtaamiset, huumori, syvälliset keskustelut, leppoisa tunnelma, korkeatasoinen kult-tuuritarjonta, äänekkäät kiiste-lyt, absurdit tilanteet, monimuo-toinen luonto, Kronvall luettelee esimerkkejä.

– Itsekkäästi pitää sanoa, että olen saanut myös paljon kunnio-tusta, hyvää kohtelua ja apua.

Moni ihmettelee, miksi Venä-jän kansa ei nouse sotaa ja Putinia vastaan.

Kronvall viittaa Levada-keskuksen mielipidekyselyyn, jos-sa sota sai 80 prosentin tuen kan-salta. Levada-keskusta pidetään

”OLEN AIVAN VARMA, ETTÄ TÄMÄ SOTA JOHTAA PUTININ VALLAN PÄÄTTYMISEEN.”

riippumattomana ja rehellisesti toimivana tutkimuslaitoksena.

– Täytyy muistaa, että voit saada 15 vuoden vankeustuomion, jos puhut sodanvastaisesti. Jos joku kertoo sinulle soittavansa Levada-keskuksesta, uskotko, että tämä soittaa juuri sieltä, ja uskallatko kertoa mielipiteesi, Kronvall kysyy.

– On myös paljon hyvin rohkeita ihmisiä, jotka tekevät mitä voivat, mutta he voivat niin vähän.

Kun Kronvall kävi Moskovassa helmikuun alussa, hän jututti noin 30:tä ihmistä kaupungilla siitä, uhkaako heidän mielestään

Arkielämä on arkielämää kaikkialla. Sodan alettua Kerstin Kronvall alkoi julkaista Twitterissä työmatkoilla ottamiaan ”arkikuvia”.

Nato Venäjää. Kronvall yllättyi: vain yhden mielestä uhkasi. Maaseudulla vastaus olisi ollut toinen.

– Vapaan ilmaisun ja median kanavat on tukittu tehokkaasti kuluneiden 12 vuoden aikana. Totta kai ihmiset ovat peloissaan, kun he tietävät, että heitä odottaa pahoinpitely, kuulustelu, kovat sakot, vankeustuomio, työ- tai opiskelupaikan menettäminen.

Ukrainassa oranssi vallankumous synnytti maahan 2000-luvun alussa vapaan median, joka toimii ja on Kronvallin mukaan hyvin kriittistäkin. Venäjällä propaganda on laajaa ja tehokasta.

– Kuulen ihmisistä, jotka ovat soittaneet Ukrainasta omaisilleen Venäjälle ja kertoneet, että ”täällä tapetaan siviilejä”. Omaiset eivät ole uskoneet tai sanovat, että ”olet maanpetturi, älä usko tuollaista”.

Kronvall olettaa, että ihmiset torjuvat tietoa raakuuksista, koska tieto on niin kauheaa ja he joutuvat tuntemaan siitä jollakin tavalla syyllisyyttä.

Sodan aikana Kronvall on ollut yhteydessä ystäviinsä ja tuttaviansa niin Venäjällä, Ukrainassa kuin Valko-Venäjälläkin. Moni kärsii sodasta. Joku on ollut poliisin huostassa osoitettuaan mieltään, toisen mielenterveys ei ole kestänyt Venäjän toimia.

Eräältä ukrainalaiselta ystävältään hän sai puhelun suoraan rintamalta. Tämä oli ollut sotimassa jo aiemminkin kuluneiden kahdeksan vuoden aikana ja nyt taas ensimmäisestä päivästä lähtien.

– Hän sanoi tämän sodan olevan rankinta, mitä hän on nähnyt. ”Kertokaa kaikille, että meidän täytyy saada ilmatorjunta-aseita”.

Kerstin Kronvall
@KKronvall

Arkikuvia - Kiovan alue, Ukraina toukokuussa 2015.

Kerstin Kronvall
@KKronvall

Arkikuvia - Odessa, Ukraina huhtikuussa 2019.

Kronvall kertaa miehen viestiä ja tuntee itse suurta avuttomuutta.

On tutuissa heitäkin, joiden passiivisuutta Kronvall on hiljaa ihmetellyt. Moni sanoo, ettei halua vaarantaa omaa turvallisuuttaan.

– En lähde tuomitsemaan. Mitä tekisin itse, jos olisin samassa tilanteessa?

Tiedonjano on kova

Sota toi Kronvallin työuran loppusuoralle vielä yhden yllätyksen.

Hänen viikkonsa alkoivat täytyä pyynnöistä tulla kertomaan ja keskustelemaan Venäjistä ja Ukrainasta sekä sodan taustoista erilaisiin tilaisuuksiin niin ruotsiksi kuin suomeksikin.

Kun sota alkoi, suomalaisissa heräsi sammumaton tiedonjano.

– Koen, että jonkun pitää ottaa rooli kertoa näistä asioista. Ehkä se oli minun tehtäväni.

Sama toistui Twitterissä. Kronvallin seuraajamäärä kolminkertaistui parissa kuukaudessa.

”Kiitos, että jaat tietoa”, hänelle tviitattiin. ”Kiitos näistä pienistä uutisistasi. Ne antavat asioille ja tapahtumille perspektiiviä ja auttavat ymmärtämään.”

Sodan alettua Kronvall alkoi julkaista Twitterissä juttumatkoillaan ottamiaan valokuvia, joita hän kutsuu ”arkikuviksi”. Niissä Kronvall on kuvannut tavallisia ihmisiä työssä ja vapaa-aikana.

– Idea kuvien julkaisemisesta syntyi ajatuksesta, että emme saa nyt epäinhimillistä ketään, emme venäläisiä, emme ukrainalaisia. Että arkielämä on ollut arkielämää joka puolella.

Kronvall uskoo, että sota voi kestää kauan, vuosia, jopa vuosikymmenen.

– Jossakin vaiheessa olemme siinä tilanteessa, että Putin ei ole enää presidenttinä. Olen aivan varma, että tämä sota johtaa Putinin vallan päättymiseen, mutta en uskalla sanoa, millä aikavälillä.

Venäjän tulevaisuutta Kronvall ei silti lähde ennustamaan.

– Kaikki on sumuista, eikä voi tietää, mitä tapahtuu edes jonkun kuukauden sisällä.

Viimeinen juttumatka

Mistä Kronvall löytää itsensä kesän jälkeen, sitä hän ei tiedä. Hän haluaa katsoa rauhassa, mitä tapahtuu.

Osin Kronvall päätti jäädä eläkkeelle siksi, että koti tuntui tyhjältä maailmalta palatessa.

Kronvallin pitkäaikainen kumppani ja ykköskannustaja, kaupallinen neuvos **Kari J. Talvitie** kuoli kesällä kaksi vuotta sitten. Aina kun Kronvall lähti työmatkalle, Talvitie saattoi hänet matkaan ja oli vastassa palatessa.

Kesällä Kronvall lupaa katsella lintuja ja perhosia sekä uida min-kä ehtii mökillään Etelä-Savossa. Perhepiiriin kuuluu kolme aikuista poikaa perheineen. Lastenlapsia on kuusi.

Toukokuun alussa Kronvall pakkasi vielä laukkunsa muuttaman päivän juttumatkalle Moldovaan.

Hän kantaa huolta pienen ja köyhän maan ystävällisen kansan kohtalosta, jos Venäjä hyökkää. Puolustuksellista voimaa Moldovalla ei ole kuin nimeksi, jos sitä kukaan.

– Tämä on todennäköisesti viimeinen juttumatkani ennen eläköitymistäni, Kronvall viestitti Moldovasta.

Tosin niin hän on olettanut jo vuoden verran jokaisesta matkastaan. ●

Kerstin Kronvall
@KKronvall

Arkikuvia - Moskova, Venäjä toukokuussa 2017.

Kerstin Kronvall
@KKronvall

Arkikuvia - Vladimir, Venäjä toukokuussa 2016.

Lööpin kolumnisarjassa on kirjoitusvuorossa kustannustoimittaja Arja Salakka, jolla on enemmän tietoa ja kokemusta johdettavana olemisesta kuin johtamisesta, mutta vahvoja mielipiteitä molemmista.

PIENTÄ JA HIDASTA

*Pientä ja hidasta
on kaikki maailman työ.*

Pentti Saaritsan runo ”pientä ja hidasta / kaikki maailman työ” on puhutellut tänä keväänä, kun olen opiskellut luovan työn johtamista. Sillä vaikka opiskelu on motivoivaa, on se myös jonkin lajin masokismia. Oppimiseen kun sisältyy jo itsessään se, että vielä ei osaa. On oltava kärsivällinen, ja se jos mikä on vaikeaa.

Työlästäkin oppiminen on. Joutuu miettimään asioita moneen kertaan ennen kuin ne ymmärtää – jos siltikään ymmärtää. Lopulta sitä huomaa kuitenkin jotain oppineensa.

*Sininen ja vihreä tuli maapallosta
ilman ihmistäkin, ja ihmisen myötä
se hitaasti vaihtaa väriään.*

Opiskelu muistuttaa jossain määrin luovan työn tekemistä. Luovilla aloilla, joihin media-alakin kuuluu, luovuuden johtamisen taito käy koko ajan tärkeämmäksi. Luovaa työtä kun eivät tee vain kuukausipalkkaiset journalistit, vaan yhä useammin myös erilaisin sopimuksin mediataloille työskentelevät itsensätyöllistäjät ja yrittäjät.

*Me etenemme, me jätämme jälkiä.
Meistä jää runoja, taloja, tavaraa.
Me viljelemme. Aurinkoinen meri
on ensimmäinen peltomme, lapsen rakkaus.
Kirkas ja väkevä muisto, ensimmäinen onni.*

Siinä missä taiteellinen luova työ on arvokasta itsessään, liiketoiminnassa luovan työn arvo mitataan tuloksessa. Tulokseen vaikuttaa moni asia: joskus tuote myy itse itsensä, joskus tuotteesta riippumattomat asiat. Työn ehdot ovat muuttuneet, mutta luova työ itsessään ei. Se on yhä kaiken keskipisteessä. Ilman tekijöitä eivät synny lehdet eivätkä kirjat. Niitä ei kirjoiteta, toimiteta, kuviteta eikä taiteta.

*Ja sitten tulee monta aurinkoa, monta päivää,
inflaatio
kun tulee arki*

*ja kaikki menettää moneen kertaan arvonsa.
Silloin meiltä kysytään, silloin
meitä tarvitaan.*

Miten ideat sitten syntyvät? Erään tutkimuksen mukaan ideat syntyvät yksin, mutta niiden kehittämisessä yhteistyötä ei voita mikään. Niin tai näin, kehittelyllä ja muhittelulla on jättävä aikaa, koska luova prosessi ei etene kuin luotijuna. Joskus työ on pientä ja hidasta. Mikä luovan työn lopputulos sitten onkaan – kirja, lehti, verkkoyhteisö tai podcast – työn johtaminen on taitolaji.

*Pientä ja hidasta, kaikki maailman työ.
Ja kuitenkin se on tehtävä, ymmärrettävä kaikki
kahteen kertaan, ensin väärin, ja sitten oikein.*

Projektit ja konseptit media-alalla kyllä hallitaan, mutta miten on luovan työn johtamisen laita? Ymmärretäänkö luovan työn edellytyksiä siellä, missä liiketoiminnan strategiat luodaan ja päätökset tulevaisuudesta tehdään? Osataanko luovan työn johtamista käsittelevää uusinta tutkimusta hyödyntää käytännön työssä?

*Me viljelemme; se on teon sana, tärkein kaikista.
Se meistä jää maailmaan, se näkymätön,
unohtuva, ohimenevä,
itse työ.*

Luovan johtajan on ymmärrettävä luovan työn luonne. Johtajan on osattava hyödyntää eri johtamistyylejä saman projektin sisälläkin. Joskus tiimiä on innostettava, joskus valmennettava, toisinaan ohjailtava tai palveltava. Johtajuutta voi myös jakaa.

Yksittäisiä lööppejä ja palkintoja tärkeämpää onkin työstä piirtyvä jälki. Työ voi olla pientä, työn jäljen sijaan ei. Se säilyy, kun tekijöistä aika jättää.

*Se on meidän kotiutumistamme
maailmaan. Sitä
kulttuuri on. ●*

*Pentti Saaritsan runo KTL 31.3.1974 kokoelmasta
Tritonus (1976)*

Vieläkö lehtihyllyllä käy kuhina?

Monessa päivittäistavarakaupassa lehtihyllyt näyttävät pienentyneen tai siirtyneen kauemmas parhailta myyntipaikoilta. Lööppi selvitti, onko aikakauslehtien irtonumeromyynti enää kannattavaa.

TEKSTI ANNELI JUUTILAINEN KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

S-Market Laajasalon lehtihyllyä
dominoivat ristikkolehdet.

Kauppaketit uudistuvat. Marketeissa lisää tilaa näyttävät saavan leikkokukat ja valmisruoat, ja samalla aikakauslehdet siirretään pois asiakkaiden pääkulkureittien varrelta. Kassoilla ei enää välttämättä näy lehtitelineitä lainkaan. Tähän on kiinnittänyt huomiota esimerkiksi Otavamedian kuluttajaliiketoiminnan johtaja **Tuomas Hämäläinen**.

– Kassa- eli päälehtitelineiden määrä on vähentynyt, eikä lehtitelineiden sijoittelu kauppojen käytävillä ole monessa kaupassa niin houkutteleva kuin aiemmin. Kun myyntipaikkoja supistetaan, syntyy kurja noidankehä. Irtonumeron ostaminen on kuitenkin useimmiten heräteostos, Hämäläinen sanoo.

Otavamedialla aikakauslehtien irtonumeromyynti onkin Hämäläisen mukaan viime vuosina hyytynyt, mutta lasku ei ole ollut dramaattista – muutaman prosentin luokkaa.

Kertooko muutos siitä, ettei aikakauslehtien irtonumeromyynti ole enää kaupalle kannattavaa?

Ei kerro, sanoo Keskon ostaja myyntipäällikkö **Mikael Fagerholm**. Pitkän aikavälin trendi on kyllä laskeva, mutta vuosina 2020 ja 2021 irtonumeromyynti on kasvanut. Syynä on oletettavasti poikkeusolojen aiheuttama muutos kuluttajakäyttäytymisessä, mikä on johtanut esimerkiksi ruuanlaitto-, käsityö-, puutarha- ja sisustusteemaisten lehtien kasvaneeseen kysyntään.

– On toki mahdollista, että yksittäisissä myyntipisteissä lehtimyynti on niin vähäistä, ettei siitä syntyvä tuotto riitä kattamaan lehtien myyntiin liittyviä kustannuksia, kuten kuljetusta sekä lehtiin myymälässä kohdistuvaa työtä.

Korona-aika kasvatti kysyntää

Pienentyneet lehtihyllyt tai kulkureittien varrelta syrjään siirretyt lehtipisteet ovat Fagerholmin mukaan esillepanoratkaisuja, joiden muutoksilla pyritään palvelemaan asiakkaita paremmin. Toisin sanoen jokin muu tuoteryhmä halutaan saada paremmin esille.

– Mikäli tuotteiden myynti vähenee, saattaa myyntiin käytettävä tila pienentyä. Myös tuotteiden sijoittelu saattaa muuttua. Tämä on normaalia toimintaa myymälöissä ja koskee myös muita tuoteryhmiä, Fagerholm muotoilee.

Esimerkiksi K-Citymarket Ruoholahdessa kukat ovat saaneet hiljattain lisää tilaa lehtien vierestä. Tavaratalopäällikkö **Maria Ceben** mukaan ne eivät kuitenkaan ole syrjäyttäneet lehtiä, vaan lehtihyllyt ovat olleet samoilla paikoilla viimeiset kolme vuotta.

– Lehdet käyvät edelleen kaupaksi hyvin. Ne on sijoitettu meillä asiakaskierron loppuvaiheeseen maitokaappien jälkeen. Lehtihyllyt ovat paikassa, jonka ohi lähestulkoon jokainen meillä asioiva asiakas kävelee.

Myös S-ryhmässä aikakauslehtien irtonumeromyyntiin suhtaudutaan toiveikkaasti.

– Meillä ei ole minkäänlaisia

aikomuksia pienentää lehtihyllyjä tai siirtää niitä syrjään.

Konseptipohjissamme lehtihyllyt on sijoitettu sisäentulojen läheisyyteen, ja siinä ne pysyvät jatkossakin. Paikoilla, joissa ihmisten on helppo ja nopea tehdä ostopäätöksensä, kertoo SOK:n käyttötavarakaupan myyntijohtaja **Päivi Hole**.

Hole arvelee, että digitalisaation aiheuttama irtonumeromyynnin lasku on hitaampaa kuin alun perin pelättiin.

– Näkemyksemme mukaan viikko- ja kuukausilehtien myynti on ilman muuta kannattavaa. Mikään data ei viittaa siihen, että lehtimyynti kannattaisi lopettaa.

Teemalehdet ovat suosiossa

Jo yli 25 vuotta päivittäistavarakaupan alalla työskennellyt S-Market Laajasalon marketpäällikkö **Henri Kaksonen** on seurannut aikakauslehtien myynnin kehittymistä kiinnostuneena.

– Lehtivalikoima on vuosien aikana kasvanut ja monipuolistunut, mutta toisaalta samaan aikaan menekki on pienentynyt.

Yleisaikakauslehtiä tilataan kauppaan myytäväksi määrällisesti vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten, erilaisia teemalehtiä ja erikoisnumeroita sen sijaan laajemmin. Ne myös käyvät hyvin kaupaksi.

Kaksonen arvelee, että irtonumeroiden ostajista suurin osa on eläkeikää lähestyvää tai sitä vanhempaa asiakaskuntaa. Toisaalta suuri osa lehdistä on suunnattu lapsille. Kaksonen muistelee itse ostaneensa nuorena joka kuu-kausiksi *Suosikki-* ja *Kalastus-*lehdet. Nyt suosittuja ovat sarjakuvat ja lastenlehdet, joiden mukana myydään kylkiäisiä. Menekkiä on myös naistenlehdillä sekä sisustus- ja lifestyle-lehdillä.

– Uudistimme juuri HOK-Elannon myymälöitä emmekä muutta-

”Näkemyksemme mukaan viikko- ja kuukausilehtien myynti on ilman muuta kannattavaa.”

S-Market Laajasalon market-päällikkö Henri Kaksonen osti nuorena joka kuukausi Suosikin tai Kalastus-lehden.

neet lehtihyllyjen sijainteja. Lehtihyllyt pysyvät kassojen lähellä eikä niitä pienennetä. Siitä lehti lähtee helposti ostoskorin päällimmäiseksi. Minun näkemykseni mukaan lehtimyynti on hyvää bisnestä, Kaksonen sanoo.

Samoin ajattelee S-Market Laajasalon kassavastaava **Pauliina Nevala**.

– Kassajonossa otsikoita ja kansia jäädään lukemaan, ja ostopäätös tapahtuu nopeasti. Enää lehtihyllyille ei kuitenkaan jää lueskelemaan lehtiä, koska mielenkiintoiset otsikot on saatettu jo lukea netistä. Nyt lehtihyllyille marssitaan herkemmin jo valmiin ostopäätöksen kanssa, Nevala kertoo.

Lehtitaloille irtonumeromyynti on markkinointia

Lehtitalojen puolella ymmärretään, että irtonumeromyynti herättää ristiriitaisia tunteita ketjun eri toimijoissa.

– Lehtien irtonumeromyynti

tuskin on kenellekään mikään varsinainen rahasampo – ei ruokakaupoille eikä meille. Olen iloinen, että kaupat ovat tästä huolimatta panostaneet aikakauslehtiin, onhan se vähän kulttuuritekokin, sanoo Sanoma Lifestylen liiketoimintajohtaja **Iiro Kulvik**.

Myös Otavamedian Tuomas Hämäläinen sanoo ymmärtävänsä, että parhaiten myyvät tuotteet saavat myös parhaat myyntipaikat. Kaupat hakevat jokaiselle neliölleen parhaan mahdollisen tuoton.

Suurin osa suurten lehtitalojen liikevaihdosta tulee tilausmyynnistä. Silti myös irtonumeromyynti on tärkeä kanava, joka halutaan säilyttää.

– Irtonumeromyynti on ennen kaikkea näkyvää markkinointia ja asiakkaan palvelemista. Jokainen lukija on arvokas. On tärkeää, että jutut löytävät yleisönsä. Ruokakauppojen avulla tavoitamme asiakkaat, joita emme muuten löytäisi, toteaa Sanoman Kulvik.

Otavamedian Hämäläinen on samaa mieltä Kulvikin kanssa. Siksi nykyisessä tilanteessa onkin entistä kriittisempää päästä kassalehdeksi eli myydyimpien lehtien joukkoon.

– Näkyvät lehtihyllyt ovat brändeille tärkeitä paikkoja ja lisäävät tunnettua. Siksi irtonumeromyynti on myös lehtien markkinoinnille tärkeä elementti, Hämäläinen sanoo.

Myyntipaikalla on paljon merkitystä

A-lehdillä irtonumeromyynti on pysynyt budjetoidulla tasolla, kertoo liiketoimintajohtaja **Anna Ruuhonen**.

– Irtonumeromyynnin tilastot kertovat hyvin koko alan trendeistä: erityisen hyvin menestyvät nyt lehdet, joiden aihe on koti, ▶

Nykyisin on entistä tärkeämpää päästä kassalehdeksi eli myydyimpien lehtien joukkoon.

puutarha, ruoka tai juhlat – ja hankalampaa on ollut esimerkiksi monilla tekniikan ja urheilun lehdillä. Myös ristikkolehden myynti kasvaa. A-lehtien valikoima sopii tähän hyvin.

Kasvua tulee esimerkiksi keran ilmestyvistä, vahvasti johonkin teemaan keskittyvistä erikoislehdistä. Kassapaikka on tärkeä.

– Päivittäistavarakaupassa myyntipaikalla on aina paljon merkitystä. Viikonlopun ruokaostoksia hypermarketeissa tekevät ovat yksi tärkeä lehtien irtonumeroiden kohderyhmä.

Ruohonen muistuttaa, että lehden kansi pitää tehdä kiinnostavuus edellä. Joissakin kohderyhmissä kiinnostaa julkis, toisissa jokin muu asia – vaikkapa ruoka, koti tai ajankohtainen uutisaihe.

– Viikkolehti *Avun* kansiaiheena irtonumero-ostajia on kiinnostanut tänä vuonna hyvin paljon Ukrainan tilanne. ●

Konkaria muutos huolestuttaa

KANTAKAUPAN lehtihylly on siirretty kassojen läheisyydestä keskelle isoa markettia – ikään kuin hieman sivuun muiden tuotteiden tieltä. Aikakauslehtialan konkarin silmissä muutos tuntuu huolestuttavalta.

– Paikassa, jossa ennen oli Helsingin Akateemisen kirjakaupan valtava lehtimyymä, on nyt ketju-kahvila, toteaa freelance-toimittaja ja tietokirjailija **Anna-Liisa Hämäläinen**.

Hämäläinen työskenteli yli 20 vuotta *Koti ja keittiö* -lehden ja seitsemän vuotta *Oma Aika* -lehden päätoimittajana, kunnes ryhtyi vapaaksi toimittajaksi kesällä 2020. Toimittajanuransa hän aloitti vuonna 1978 Seurassa. Siihen aikaan irtonumeromyntiluvut olivat huimia: tavallinen viikkomyynti oli 50 000 kappaletta, parhaimmillaan kaupaksi meni jopa 120 000 lehteä viikossa.

Nykyisin Seuran viikkomyynti liikkuu 10 000 kappaleen tuntumassa, kertoo päätoimittaja **Erkki Meriluoto**. Normaalinumeroa runsaammat lukupakettilehdet ja tuplanumerot myyvät enemmän. Myös kannen aiheet ja tarjouskampanjat vaikuttavat asiaan.

– Paluuta menneeseen ei tietenkään ole. Mutta aikakauslehtien pitäisi keksiä nyt uutta sisältöä, jotta ne pysyvät hengissä. Kilpailu on yhä kovempaa. Irtonumeron ostaja päättää alle kymmenessä sekunnissa, ostaako hän lehden vai ei, Hämäläinen sanoo.

Hänen mielestään journalismi on muuttunut. Aikakauslehtien ydinosaaminen – tarinankerronta, syvälliset henkilöhaastattelut ja koskettavat human interest -jutut – ovat nykyään myös kaikkien muiden medioiden repertuaarissa.

– Sanomalehdet eivät enää keskity vain uutisiin. Nyt ”sirkkeliin kompastuneita orpoja” on ihan joka mediassa.

Silläkin on Hämäläisen mukaan merkitystä, että lehtitalot julkaisevat aineistoa hyvin vilkkaasti ristiin. Lehtien verkkosivut ovat täynnä saman konsernin muissa medioissa julkaistua sisältöä.

– Tarve skuppeihin tai raflaaviin otsikoihin ei ole hiipunut, vaikka irtonumeromyynti on vähentynyt. Nyt tavoitellaan klikkiotsikoita nettiin.

Luovuttaa ei kuitenkaan pidä, Hämäläinen sanoo. Uusia aiheita ja tuoreita näkökulmia tuttuhinkin aiheisiin ja ihmisiin voi aina löytää.

– Meidän toimittajien pitää pystyä haastamaan itsemme ja pohtia, mikä on oma tapamme erottua. Kiinnostavassa tarinassa on jotain omaa ja jotain yhteistä, mikä koskettaa lukijaa. ●

Jokainen ihminen on kirjan arvoinen

Suomalaiset ovat lukijoina totuuden
rakastajia. Ei siis ihme, että
elämäkerrat ovat kärkipaikoilla
tietokirjojen myyntilistoilla.

TEKSTI SANNA WIRTAUORI
KUVITUS OUTI KAINIEMI

Oli vuosi 2011, ja kirjailija **Kari Hotakainen** istui iltaa tuttavansa kanssa. Keskustelu eteni maailman ja elämän parantamiseen. Kuinka olla parempi kirjailija, kuinka uudistua ja virkistyä. Voisiko vaikka kirjoittaa henkilökuvan jostakusta kuuluisuudesta, joka tulisi itselle täysin oudolta alueelta. Hotakainen muistelee heittäneensä hatusta idean:

– En seuraa lainkaan formuloita, joten voisin kirjoittaa formulakuskin elämäkerran.

Ajatus tuntui seuraavanakin aamuna sopivan älytömältä, joten hän päätti ottaa yhteyttä **Kimi Räikkösen** silloiseen asainhoitajaan.

Viestiin ei kuitenkaan tullut vastausta, ja elämä kulki eteenpäin. Kirjailija ehti joutua auto-onnettomuuteen, toipua siitä ja kirjoittaa kaksi romaania. Neljä vuotta myöhemmin hän kuuli sattumalta, että Räikkösen asainhoitaja oli vaihtunut.

– Päätin yrittää uudelleen. Kirjoitin tällekin asainhoitajalle lyhyesti suunnilleen näin: Olen Kari Hotakainen ja haluaisin tehdä elämäkerran Kimi Räikkösestä. En tunne häntä enkä seuraa formuloita.

Yllätyksekseen hän sai vastauksen, jopa pikaisesti. Asainhoitaja **Sami Visan** mielestä outo tarjous oli kiinnostava. Hän ehdotti, että kirjailija tulisi käymään Räikkösen Porkkalan asunnolla, kun löytyy sopiva aika.

– Tämä tapahtui maaliskuussa, ja aika löytyi syyskesällä. Siitä se sitten lähti, peli oli selvä.

Hotakainen arvelee, että kirjoittaminen oli hänelle helppoa, koska hän ei ollut fani eikä kuvitellutkaan tietävänsä mitään. Hotakaisella on myös toimittajatausta, ja hän on tottunut ottamaan asioista selvää.

Matala kynnyks

Kustantaja **Touko Siltala** sanoo, että Hotakaisen ideaa pidettiin loistavana, mutta hankkeen toteutuksesta epäiltiin. Muitakin urheilijanimiä mietittiin, koska Räikköseltä ei saatu heti vastausta.

Tunteimatton Kimi Räikkönen oli kultakimpale teki- jöilleen. Se kelpasi sekä Hotakaisen että Räikkösen faneille, ja heitähän riitti. Ei ollut yllätys, että kirjaa myytiin ennätysmäärät.

Siltala myöntää, että elämäkertoja julkaistaan paljon ja yhä enenevässä määrin.

– Julkaiseminen on nykyään nopeampaa ja halvempaa kuin ennen. Kynnys on varmasti madaltunut myös siksi, että julkisuuteen on tullut uusia sfärejä somemaailman kautta.

Isojen nimien elämäkertoista kilpailevat kaikki kustantajat, ja lisäksi jokaisella on omat kriteerinsä nimien myyvyydestä.

– Hyvä elämäkerta kertoo kiinnostavasta ja yleensä tunnetusta ihmisestä sekä henkilönä että aikansa edustajana ja sitä kautta koko aikakaudesta. Taitava kirjoittaja voi tehdä kiinnostavan kirjan melko tuntemattomastakin ihmisestä. Uusimpana esimerkiksi **Antti Tuurin** kirja ystävästään, jolla on Downin syndrooma. Joskus voi olla mielekästä tehdä kirja myös nuoresta ihmisestä, kuten vaikka **Greta Thunbergistä**. Tavallisesti kirjoittaja ottaa yhteyttä kustantajaan, ja sitten edetään tai ei edetä.

Siltala sanoo, että elämäkertoja tehdään, koska niitä halutaan lukea. Kärjistetyksi poliitikkojen ja urheilijoiden elämäntarinoita kuluttavat keski-ikäiset tai vanhahkot miehet, taiteilijaelämäkertoja naiset ja viihdemaailman kuuluisuuksilla on omat ihailijakuntansa. Viimeksi mainituille voidaan tehdä elämäkertoja hyvinkin nuorista julkkiksista, ja yleensä ne ovat silloin kohdetta kiillottavia fanikirjoja.

Perusteellisen elämäkerran kirjoittaminen voi vaatia usean vuoden työn, ja jos painokset jäävät muutamaa tuuhanteen, ei tuotoilla rikastu tekijä eikä kustantaja. Yhä useammin riski on kirjoittajalla, ja usein he hakevatkin merkittäväksi näkemälleen idealle rahoitusta esimerkiksi säätiöiltä tai yrityksiltä.

– Syksyllä meillä on esimerkiksi tulossa **Pekka Tarkan** kirja **Aaro Hellaakoskesta** ja **Annina Holmbergin** kirja isästään **Kalle Holmbergista**, hän mainitsee.

Tavoiteltu Loiri

Hotakainen-Räikkösen tapaista kansansuosikki-idea on testattu muissakin kustantamoissa. Äskettäin ilmestyi **Leena Lehtolaisen** kirja keihäänheit- täjä **Antti Ruuskasesta**, ja ehkä tunnetuin kaksikko on **Jari Tervo** ja **Vesa-Matti Loiri**.

Otavan kustannusjohtaja **Eva Reenpää** sanoo, että Loirin elämäkerta oli iso onnistuminen. Kaikki halusivat Loirin, ja viihdelegendalta oli tivattu muistelmia jo kauan.

”Ennen elämäkerta kirjoitettiin kunnioittaen ja pönkittämään valta-asemaa. Nykyisin ääneen pääsevät yhä useammin myös marginaalit.”

– Loiri kieltäytyi pitkään, mutta ehkä ikä ja elämän rajallisuus pehmittivät miestä. Meitä auttoi myös, että tarjolla oli kirjailija Jari Tervo ja miehet tunsivat toisensa ennestään. Loiri on sanonut, että kenenkään muun kelkkaan hän ei olisi lähtenyt.

Reenpää kertoo, että Otavalla ideoidaan elämäkertoja ja yritetään löytää sopiville henkilöille oikeat tekijät. On tärkeä varmistaa, että kirjoittajan ja kohteen kemiat sopivat yhteen.

Tunnettujen tekijöiden liitot eivät aina ole inspiroivia, vaikka lähtökohdat vaikuttaisivat hyvältä. Viime vuonna julkaistiin **Katja Ketun** kirjoittama elämäkerta **Ismo Alangosta**. Markkinoinnin yhteydessä mainittiin, että Kettu on fanittanut Alankoa. Kumpikaan tekijä ei kuitenkaan kehu yhteistyötä. *Helsingin Sanomien* kriitikko luonnehti kirjaa varsin tylästi: ”Teos on keskeneräinen sekasotku, joka hukkaa mahdollisuuden hahmotella versio Suomen historiasta.”

Joskus myös perilliset pyrkivät vaikuttamaan lopputulokseen. Esimerkiksi **Heikki Haavikko** oli aikoinaan kovasti eri mieltä **Mauno Saaren** kanssa siitä, mitä hänen isästään **Paavo Haavikosta** saa kirjoittaa. Tuoreimpana tapauksena muistetaan myös **Johanna Holmströmin Märta Tikkasesta** kertova kirja. Sitä sensuroitiin, koska Tikkasen tytär väitti kirjoittajan toimineen vastoin vanhan äitinsä todellista tahtoa.

Elämäkerrat ovat kärkipaikoilla tietokirjojen myyntilistoilla. Suomen kotimaisten tietokirjojen viime vuoden bestsellerlistoilla myydyimpiä olivat muun muassa **Kaija Koon**, **Björn Wahlroosin** ja **Samuli Edelmannin** elämäkerrat. Näiden myyntiluvut ovat 15 000–20 000 paikkeilla ilman äänikirjojakin.

Eva Reenpää määrittelee, että hyvä elämäkerta on kerronnallisesti taidokas kuvaus kiinnostavasta henkilöstä, ja tarinassa ovat sekä asiat että ajankuvat kohdallaan. Parhaimmillaan elämäkerta on myös koskettava ja uutta tietoa antava.

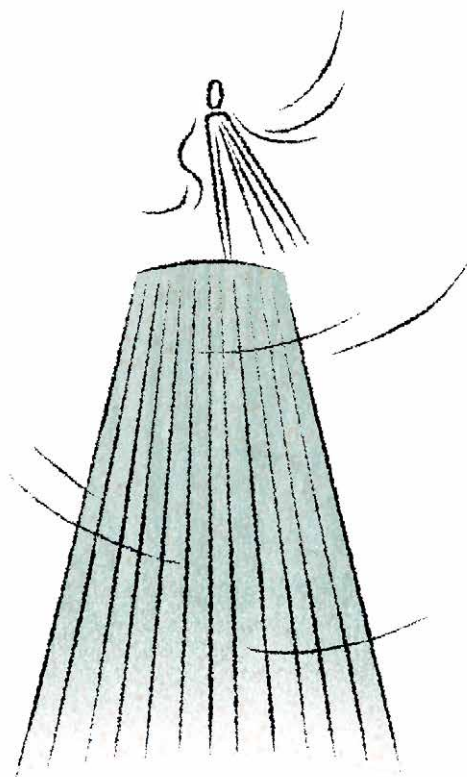
– Viimeksi luin **Tommi Saarelan** kirjoittaman muusikko **Esa Niemisen** elämäkerran ja pidin siitä kovasti. Tunsin pääseväni kulissien taakse ja koin eläväni mukana aivan minulle uudessa maailmassa.

Rajat selviksi

Elämäkertakirjallisuutta tutkinut professori **Maarit Leskelä-Kärki** sanoo, että laji on ollut aina suosittu. Hän näkee, että varsinkin naisista kertovien elämäkertojen osuus on viime vuosina lisääntynyt.

– Ennen elämäkerta kirjoitettiin kunnioittaen ja pönkittämään valta-asemaa. Nykyisin ääneen pääsevät yhä useammin myös marginaalit.

Esimerkiksi Suomalaisen Naisliiton Suomen

100-vuotisjuhlavuonna käynnistämässä Naisten ääni -hankkeessa on kerätty talteen naisten ja äitien historiaa. Leskelä-Kärki pitää tärkeänä, että on olemassa elämäkertatyöpajoja, joissa tavalliset ihmiset tallentavat omaa tai läheistensä elämää. Se on paitsi merkittävää historiaa myös terapeutista tekijöilleen.

– Ehkä joskus on ajateltu, että kun on kirjoitettu yksi elämäkerta, niin se on tehty. Nyt korostetaan rajuusta, ja hyviä näkökulmia voi riittää useampaankin kirjaan. Esimerkiksi **Sibeliuksesta** on kirjoitettu varmasti kymmeniä kirjoja.

Hyvä elämäkerta vastaa aina kysymykseen, miksi se on kirjoitettu. Parhaimmillaan lukijalle avautuu kuva henkilön lisäksi myös kokonaisesta aikakaudesta tai ilmiöstä.

Maarit Leskelä-Kärki kertoo juuri saaneensa käsiinsä **Riitta Konttisen** hienon **Anni Swan** -elämäkerran. Hän kehuu, että Konttinen on ollut todellinen pioneeri naisten elämien kirjoittajana. Leskelä-Kärki itse on mukana valmistelemaan kirjaa **Tove Janssonista**.

– Hänestä on kieltämättä tehty useampikin kirja, mutta tämä on erilainen. Meillä on näkökulmana meri ja saaristo. Tässä on ympäristökeskeinen idea, hän sanoo.

Totuuden rakastajia

Tietokirjallisuuden professori **Pirjo Hiidenmaa** on samaa mieltä siitä, että hyvässä elämäkerrassa on aina selkeä näkökulma ja rajaus. Pahinta on, jos yritetään ▶

Sanasto

KERTOMUS ELI NARRATIIVI

on tapahtumasarjan suullinen tai kirjallinen esitys. Kertomus vakiinnuttaa tapahtumien välisen loogisen suhteen ja asettaa ne jatkumoon. Kertomus ei välttämättä ole kronologinen, ja sama kertomus voidaan esittää uudestaan eri tavoin rakennettuna.

ELÄMÄKERTA ELI BIOGRAFIA

on tietokirjallisuuteen kuuluva esitys henkilön elämänvaiheista ja toiminnasta. 1800-luvulla mainitaan elämä-kertomus ja elämä-kerta. **Elias Lönnrot** käytti muotoa elämäkerta, jonka ruotsinkieliset vastineet olivat *lefnadslopp*, *lefnernesbeskrivning*, *biografi* ja *personalier*. Elämäkerta voi olla muistelmateos eli muistemat tai omaelämäkerta. Jos elämäkerta on ulkopuolisen kirjoittama, viittaus auktorisoituun tarkoittaa, että kohde tai hänen perikuntansa on vähintään hyväksynyt teoksen.

AUTOFIKTIO eli osittain omaelämäkerrallinen romaani on kaunokirjallisuutta, jossa kirjailija esiintyy päähenkilönä tai kertojana ja tarina on osittain uskollinen tiedetyille faktoille. Suomessa termi on otettu käyttöön vasta 2000-luvulla.

BIOFIKTIO on romaani, jossa päähenkilö on todellinen historiallinen hahmo. Häntä kuitenkin kuvataan rajoitetusta näkökulmasta ja rohkeatkin totuuden tulkinnat ovat mahdollisia.

kertoa kaikki ja lopputuloksena on sotku, jossa sivuhenkilöiksi ahdetut anoppi Agatha ja tati Agatha menevät sekaisin eikä kokonaisuus palvele ketään.

Hiidenmaa muistuttaa **Leena Kirstinän** tutkimuksesta, jossa tämä on verrannut suomalaisten lukutapoja esimerkiksi virolaisten ja unkarilaisten lukemiseen.

– Tutkimuksen mukaan suomalaiset olivat kaikkein eniten totuuden rakastajia. Lueimme romaanejakin totuutta vasten peilaten. Me haluamme tosi-pohjaisia tarinoita ja olemme herkkiä epätotuudelle. Ehkä tämä on yksi selitys elämäkertojen ja tosi-pohjaisten kirjojen suosiolle.

Koska totuus kiehtoo, lukija haluaa kiihkeästi tietää, mikä on totta ja mikä ei.

Perinteisten elämäkertojen lisäksi viime vuosina on ilmestynyt myös elämäntarinoista kumpua- via romaaneja, eräänlaisia biofiktioita. Sekä Maarit Leskelä-Kärki että Pirjo Hiidenmaa ovat seuranneet lajityyppien sekoittumista hämmennyneen kiinnostuneina.

– On täysin oikein kirjoittaa historiallisista henkilöistä myös kaunokirjallisia teoksia, mutta kirjailijan täytyy tiedostaa, mitä on tekemässä, ja olla motiiveistaan avoin. Romaani on romaani ja tietokirja on tietokirja. Kirjailijalla on vapaus käyttää muiden elämää aineistonaan, mutta joskus liikutaan eettisesti arveluttavilla alueilla. Biofiktioita ei pidä lukea totena, muistuttaa Leskelä-Kärki.

Hiidenmaa sanoo, että kaikki hyvä kirjallisuus, kuviteltu ja tosi, on tervetullutta. Häinkin korostaa, että lukijan pitää olla tarkkana.

– Joku saattaa kertoa, että hän on oppinut paljon historiasta *Täällä Pohjantähden alla* -trilogias- ta. **Vaino Linnaa** on tituleerattu Suomen parhaaksi historioitsijaksi, ja hänet nimettiin tieteen akateemikoksi, mutta ei hän ollut tutkija. Samoin ei kannata suin päin uskoa, että **Mikael Agricola** oli epilepsia, vaikka Jari Tervon *Pääskyt talvehtivat järvenpohjassa* -romaanissa niin kerrotaan. Ja kun **Minna Rytisalo** kuvailee kiinnostavassa *Rouva C* -romaanissa **Minna Canthin** miehen tasa-arvoiseksi ja vaimoan tukevaksi, niin siitäkään ei välttämättä ole todisteita.

Lainattuja unelmia

Kuka omistaa minkäkin tapahtuman tai tarinan? Kirjailijalla on toki oikeus yhteiseen todellisuuteen, mutta kuinka paljon hän saa kuvailla perheenjäseniään, tuttujaan tai työtovereitaan? Entä voiko tunnistettavalle ihmiselle rakentaa uusia, epämieluisiakin piirteitä?

Pirjo Hiidenmaa sanoo, että lähes kaikki kirjailijat

”Luemme romaanejakin totuutta vasten peilaten. Haluamme tosipohjaisia tarinoita ja olemme herkkiä epätotuudelle.”

ovat kautta historian hyödyntäneet omaa elämänsä. Aina ihmisiä on myös kiinnostanut, mikä on totta ja mikä ei.

Hiidenmaa vertaa tilannetta siihen, kun ihmiset sanovat, että onpa pikkupoika isänsä näköinen. Yhdennäköisyys voi olla myös lukijan silmissä. Jos tuntee kirjailijan tai hänen lähipiirinsä, haluaa huomata hahmoissa herkästi näköisyyttä ja joku voi tuntea olonsa loukatuksi ja toista on keuhettu väärin. Suoraisia kunnianloukkauksia on lähes mahdoton osoittaa, mutta eettistä rajanvetoa on.

– Kirjailija saa sepitellä fiktiota mielikuvituksensa mukaan, mutta on kiinnostavaa, jos joku haluaa kirjoittaa ikäviä asioita tunnistettavista ihmisistä. Voi kysyä ketä ja mitä se palvelee.

Autofiktio-nimike on vakiintunut vasta tällä vuosituhannella lähinnä **Karl Ove Knausgårdin** *Täisteluni*-sarjan myötä, mutta ilmiö on vanha. **Henrik Tikkanen** tuli tunnetuksi omakohtaisilla romaaneillaan jo 1970-luvulla, ja Kari Hotakaisen vuonna 1997 julkaisema *Klassikko* oli kirjailijan itsensä mukaan parodia kyseisestä ilmiöstä.

Tässä lajityypissä kirjailija on itse päähenkilö tai kertoja ja hän kuvailee omaa sekä lähipiirinsä elämää tunnistettavasti ja muuntelee tarinaa vain osittain. Nykyisin autofiktion markkinoinnissa omakohtaisuus tuodaan usein selvästi esiin. Näin tarjoillaan pohja julkiselle keskustelulle.

Niin kustantajat kuin tutkijatkin ovat samaa mieltä siitä, että hyvä elämäkerta on aina tietokirja ja bio- sekä autofiktiot ovat romaaneja. Rajansa pitää olla kaikella.

– Hyvä elämäkerturi ei sepitä mitään, vaan hän nojaa kaikessa alkuperäislähteisiin. Tekstissä voi tietysti esimerkiksi olettaa jonkun keskustelun sujuneen niin tai näin, mutta faktana sitä ei saa ilman todistetta esittää. Lukijan täytyy tietää, mihin voi luottaa, tiivistää Pirjo Hiidenmaa. ●

The image shows a close-up of a metallic, segmented object, possibly a piece of armor or a mechanical part, with a textured, weathered surface. In the background, there is a faint, repeating pattern of the word 'Kosmos' in a stylized font. The overall lighting is warm and focused on the foreground object.

www.kosmos.fi

KULINAARISTA KULTTUURIA VUODESTA 1924

Helinä Kujala on terveyden ja hyvinvoinnin sekä työelämän aiheisiin erikoistunut freelancetoimittaja, joka tekee toimittajan ja toimitussihteerin töitä muun muassa *Tunne & Mieli* -lehdelle. Lehden omistaa Mielenterveyden keskusliitto, ja sen kustantaja on Suomen ammattimedia Suoma Oy.

Kirjoitin henkilöjutun toimittaja, tietokirjailija **Johanna Pohjolasta** *Tunne & Mieli* -lehteen. Jutussa kerron siitä, millaisen jäljen Pohjolan isän alkoholismi on jättänyt hänen elämänsä.

Haastattelu julkaistiin lehdessä tänä keväänä, mutta idea siitä heräsi jo syksyllä 2020. Sain tuolloin kirjakustantamosta suoran syötön: Johanna Pohjolan tietokirja *Isä pullossa – matka alkoholistin mieleen ja maailmaan* (Gummerus 2020) on ilmestynyt. Etelä-Amerikassa asuva kirjailija olisi vielä jonkin aikaa Suomessa. Haluaisinko haastatella häntä?

Olin kiireinen, mutta kysyin *Tunne & Mielen* päätoimittajalta **Meri Nykäselältä**, olisiko lehdessä saumaa Pohjolan haastattelulle seuraavana vuonna. Nykänen piti aihetta hyvänä mutta arveli sen saavan näkyvyyttä muissa medioissa ennen kuin juttu saataisiin ulos.

– Seurataan ja katsotaan, millaisen huomion aihe saa muualla, hän sanoi.

Niin kuin välillä käy, tärkeäkin aihe jää uusien jalkoihin. Pohjola ja hänen teoksensa välähtivät mieleeni vasta vuoden päästä, syksyllä 2021, kun suunnittelin erään päihdetyötä tekevän järjestön kanssa tulevaa lehteä. Lehden

teemana oli aikuisten alkoholinkäyttö, ja mietin, ketä voisi kysyä kolumnin kirjoittajaksi.

Johanna Pohjolaa, tietenkin!

VIESTITTELEMME Pohjolan kanssa kolumnista, ja luin ensimmäistä kertaa hänen kirjansa. Vaikutuini paitsi sen suoruudesta myös laajasta tutkimustyöstä, jota hän oli teosta varten tehnyt. Pohjola oli asunut kuukauden päihdehoito-

laitoksissa ja haastatellut toipuvia alkoholisteja sekä päihdetyöntekijöitä. Kaikeksi takana oli sitkeä tarve ottaa selvää, mistä alkoholismissa on kyse. Mikä oli saanut hänen isänsä – fiksun lääkärin ja perheenisän – juomaan, vaikka tämä varmasti tiesi sen olevan haitallista?

Jokainen suomalainen luultavasti tietää jonkun, joka on kärsinyt tai kärsii yhä läheisensä liiallisesta alkoholinkäytöstä. Päihderiippuvuus leimaa ihmistä vahvasti, ja siksi läheisenkin hätä jää helposti piiloon. Tästä ei voi kertoa liikaa, ajattelin.

Keskustelin aiheesta uudelleen päätoimittaja Nykäsen kanssa. Pohjolan kirja oli ilmestyttyään saanut julkisuutta, mutta aihe puhuttelisi varmasti myös *Tunne & Mielen* lukijoita.

Sovimme, että kysyisin Pohjolaa haastateltavaksi lehden Kanssakulkija-juttupaikalle. Sen konsepti on tiivistetysti tämä: Päähenkilö >

”Jokainen suomalainen luultavasti tietää jonkun, joka on kärsinyt tai kärsii yhä läheisensä liiallisesta alkoholinkäytöstä.”

on kamppailut jonkin mielen hyvinvointia rassaavan asian kanssa ja pyrkinyt löytämään siihen ratkaisuja. Jutun ei tarvitse olla selviytymistarina, vaan elämän rosoisuus ja keskenräisyys saavat näkyä. Kuvineen kolme aukeamaa, noin 11 000 merkkiä.

Lähetin Pohjolalle sähköpostia tämän vuoden tammikuun lopulla ja ehdotin haastattelua.

– Ehdottomasti onnistuu, asia on tärkeä, kuului vastaus.

ENNEN haastattelua luin Pohjolan kirjan uudelleen ja tein pitkän listan kysymyksiä, joista viestittelin vielä päätoimittajan kanssa. Ehdotin jutun näkökulmaksi läheisriippuvuutta, jota Pohjola avaa kirjasaan. Alkoholismi perheessä johtaa usein siihen, että läheiset kietoutuvat samaan valheiden ja salaisuuksien vyyhtiin, jossa riippuvuuteen sairastunut itsekkin painii. He oireilevat sairastuneen kanssa ja hänen rinnallaan. Pohjolan elämässä tämä oli näkynyt muun muassa korostuneena suorittamisen ja miellyttämisen tarpeena.

– Tämä on oikein hyvä kehys henkarille, Nykänen vastasi mutta arvioi myös, että rajaamisen kanssa voi tulla vaikeuksia. Asia on niin kiinnostava, ja haastateltava on todennäköisesti hyvä puhumaan aiheesta, josta on kirjoittanut kokonaisen kirjan.

Päätoimittaja myös toivoi, että juttuun saataisiin kohtauksia lapsuudesta ja nuoruudesta – siitä, millaista Pohjolan perheen arki oli ollut. Mikä tapahtuma kuvaisi sitä, että kaikki olivat mukana isän alkoholismin salailussa?

LÄHETIN kysymykseni Pohjolalle, joka oli toivonut saavansa ainakin osan niistä etukäteen. Se helpottaisi hänen valmistautumistaan. Hän oli ulkomailta palattuaan asettunut asumaan Töölöön ja ehdotti tapaamispaikaksi kahvilaa lähikulmilta. Tapaisimme siellä 10. helmikuuta.

Lähdin juttukeikalle täpinöissäni, sillä korona-aikana kasvokkaiset haastattelut olivat karsiutuneet minimiin. Vihdoinkin jotain muuta kuin puhelimesta puhumista ja Teamsia!

Töölöläiskahvilassa oli ruuhkaa, joten suuntasimme Oodiin. Kun pääsimme valoisan kirjastosalin kahvion pöytään kahvi- ja teekuppeinemme, istuimme siellä kaksi tuntia. Kummallakaan ei ollut kiire. Sain kysymyksieni punnittuja, fiksua ja rehellisen oloisia vastauksia, ja tilaa jäi myös pohdiskelulle. Olin kohtaamiseemme hyvin tyytyväinen.

Muiden töiden vuoksi ehdin aloittaa haastattelun purkamisen vasta noin viikon kuluttua. Purkaminen kävi hitaasti, koska tapanani on litteroida tämän tyyppiset henkilöhaastat-

lut lähes sanatarkasti ennen jutun kirjoittamista. Teen niin, koska tuntuu tärkeältä päästä takaisin haastattelun tunnelmaan – miten hän sanoittikaan tuon asian, millainen äänensävy oli. Ja välillä myös: olinpa hölmö, kun en tajunnut kysyä tuosta asiasta tarkemmin.

PÄÄTOIMITTAJA ennusti oikein, sillä juttua kirjoittaessani tuskailin rajaamista. Tekstiä kuitenkin syntyi muiden töiden ohessa, ja 23. helmikuuta lähetin jutun Johanna Pohjolalle. Olimme sopineet, että hän saa sen kokonaisuudessaan

luettavakseen ennen julkaisua. Minusta se oli reilua, koska aihe oli niin henkilökohtainen.

– Juttu on tosi hyvä ja huolellisesti kirjoitettu, suurkiitos! Ootpa saanut mukaan paljon asioita ja tunnelmia, Pohjola viestitti.

Hän oli lukenut tekstin hyvin tarkasti ja toivoi siihen paikoitellen muokkauksia. Suuri osa niistä oli sitaattien viilauksia ja pienten väärinymmärrysten oikomista. Hän myös pyysi yhden henkilökohtaisen asian pois jättämisestä ja pahoitteli, että oli tullut siitä haastattelussa kertoneeksi.

Muokkasin juttua siihen kuntoon, että saatoin lähettää sen päätoimittajalle. Hän piti tekstiä sujuvana ja kiinnostavana mutta totesi

**”Lähdin
juttukeikalle
täpinöissäni, sillä
korona-aikana
kasvokkaiset
haastattelut
olivat
karsiutuneet
minimiin.”**

Helinä Kujala.

joidenkin haastateltavan sitaattien kuulostavan vähän epäluontevilta. Voisiko niitä vielä tarkistaa? Lisäksi hän toivoi pariin kohtaan konkretiaa käytännön esimerkeistä.

PALLOTTELUN jälkeen teksti tuli julkaisukuntoon 3. maaliskuuta. Siihen mennessä päätoimittaja oli jo tilannut jutun kuvauksen valokuvaaja **Eeva Anundilta**. Kuvaukset siirtyivät kertaalleen, koska Pohjola oli sairastunut koronaan. Taiton alkamiseen oli vielä aikaa, joten paniikkia ei tullut.

Nykänen toivoi, että kuvattavan persoona ja arkielämä näkyisivät kuvissa, ja myös arkeen liittyviä yksityiskohtia tarvittaisiin. Sattumoisin kuvaaja ja kuvattava olivat toisilleen tuttuja vuosien takaa. He sopivat, että kuvat otettaisiin Pohjolan kotona.

– Kuvaaminen oli vaivatonta, koska Johanan koti oli kuvauksellinen ja avara. Päätimme kuvata ensisijaisesti sisällä, koska emme halunneet vuodenajan näkyvän kuvissa. Mutta koska ulkona paistoi aurinko, kuvasimme myös kotitalon edustalla seinää vasten, Anundi kertoo.

Lopulliset kuvavalinnat teki lehden taitta-

ja **Atte Kalke**. Olin tehnyt juttuun jo aiemmin kuvatekstiluonnoksia asioista, joita ei mainita leipätekstissä. Kun sain kuvat nähtäväkseni, muovasin kuvatekstejä vielä niihin sopiviksi.

NÄIN monivaiheista jutuntekoni ei useinkaan ole. Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut paneutua ennakkosuunnitteluun vielä enemmän, jotta raja-alue olisi terävöitynyt. Toisaalta tuntui hyvältä jättää varaa sattumille ja ihmetteluille.

Lehti ilmestyi 8. huhtikuuta. Toistaiseksi tulleen palautteen mukaan lukijat ovat äänestäneet Läheisriippuvuudesta oman elämän ohjaksiin -artikkelin numeron parhaaksi jutuksi. Hyvältä tuntui etenkin lukijan kommentti, jonka mukaan vaikeaa ongelmaa ei ollut kuvattu liian raastavasti vaan siitä puhuttiin uhrituomatta. Juttua on kiitetty myös koskettavuudesta ja siitä, että henkilön kokemuksiin oli helppo samastua.

En ole kasvanut perheessä, jossa on päihderiippuvuutta, mutta koin itsekin saavani haastattelusta paljon. Se antoi pohdittavaa oman elämän haltuun ottamisesta: mitä toivon elämältä – ja mikä estää tekemästä? ●

Villasukkaohje kestää aikaa ja kierrätystä

Neuleohje tai ruokaresepti ei muutu uusien tutkimustulosten myötä. Henkilövetoisten juttujen kierrättämistä mediataloissa sen sijaan harkitaan tarkemmin.

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN KUVITUS OUTI KAINIEMI

Utispuolella juttujen julkaiseminen useassa saman konsernin lehdessä on ollut arkea jo pitkään, mutta kyllä aikakauslehdissäkin osataan.

Sanoma Lifestylessä juttujen kierrätys mediasta toiseen nähdään vahvasti osana brändimarkkinointia. Liiketoimintajohtaja **Iiro Kulvik** kertoo tänä vuonna käynnistetyistä, aiempaa tiiviimästä yhteistyöstä *Ilta-Sanomien* kanssa.

– Jos meillä on tehty laadukas artikkeli, on vain plussaa, mitä useampi silmäpari jutun näkee, Kulvik toteaa.

Hän käyttää esimerkkinä *Glorian Kodin* toteuttamia videoita.

– Lehden omissa sosiaalisen median kanavissa videon katsojaluvut pyörivät tuhansissa. Kun video julkaistiin *IS.fi*:ssä, sen näki viikossa 150 000 katsojaa. Iltsun kautta juttu saa yleisön, joka sillä kuuluukin olla.

A-lehdissä yksittäiset jutut kiertävät talon sisällä hyvin vähän. Samaa artikkelia ei julkaista esimerkiksi *Viherpihassa* ja *Imagessa*.

– Lehdillämme on paljon intohimokohderyhmiä, sanoo medialiiketoiminnan johtaja **Anna Ruohonen**.

– Rakennamme lehtiä omina konsepteinaan. Jokaisella brändillä on omat lukijansa, erilliset

toisen julkaisun kohderyhmästä, Ruohonen sanoo viitaten juuri *Viherpihan* kaltaisiin lehtiin, joilla on oma, kohderyhmälle valittu puhetapansa, tone of voice.

Kotilieden sekä *Kotiliesi* käsityön, *Dekon* ja *Maalla*-lehden vastaava päätoimittaja **Saija Hakoniemi** kertoo juttujen kiertävän Otavamedian sisällä vähäisesti, mutta tuolloinkin ensisijaisesti mediaperheen neljän oman lehden keskuudessa. Esimerkkinä hän käyttää *Kotilieden* nostalgijuttua, joka julkaistiin myös *Maalla*-lehdessä.

– *Kotilieden* jokaisessa numerossa on nostalgiasisältöä. Nyt tietty, Suomen vanhinta siirtola-

puutarhaa käsittelevä juttu sopi erinomaisen hyvin myös *Maal-la*-lehteen.

Ennen kuin juttu ilmestyi toisessa lehdessä, tehtiin tarkistuskierros, haastatellut kontaktoitiin ja heille kerrottiin uudelleenjulkaisusta.

Kun toimituksessa työskentelee pääsääntöisesti yleistoimittajia, tilataan paljon juttuja vakituksilta avustajilta, jotka ovat oman alansa – käsitöiden, terveyden, puutarhanhoidon – asiantuntijoita.

– Kierrättämällä tätä erityisosaamista voidaan käyttää muiden julkaisujen laadukkaan sisällön hyväksi.

Otavamediassa kierrätettävä

juttu kulkee vähintään toimituspäälliköiden ja tuottajien kautta.

– Usein uudelleenjulkaisussa käytetään aiemmin julkaisematta jääneitä kuvia, artikkeli taitetaan uusiksi ja monesti siihen syntyy vielä kainalojuttu. Aina en itsekään enää tunnista alkuperäistä juttua, Hakoniemi naurahtaa.

A-LEHDISSÄ kierrätettävä juttu saatetaan myös kuvauttaa uusiksi. Tyypillisimmillään kyse on ruokareseptistä tai käsityöohjeesta.

– Ruokatoimituksessa syntyy ohjeita muun muassa *Maku*-lehden ja *Kotivinkkiin*. Valtavasta reseptimassasta voi nousta ohjeita, joilla on relevanssia uudelleenjul-

kaistaviksi, kertoo Anna Ruohonen.

Yksi esimerkki uudelleenjulkaisuista on parhaillaan kaupoissa myynnissä: 140-sivuinen erikoislehti, *Juhlien upeimmat kakut*.

Ennen kuin one shot -julkaisu on irtonumeromyyntissä, taustalla on tehty pitkään suunnittelua.

– On pohdittava, onko olemassa lukijoita, joilla on tarve nähdä kymmeniä kakkuja yksissä kansissa. On – juhliä järjestettäessä. Ruokatoimitus miettii, mistä sisältö koostuisi ja mikä on toimittuksellinen näkemys sisällöstä, kun tavoitellaan toisenlaista kohderyhmää kuin heitä, jotka tilaavat lehtiämme, Ruohonen sanoo.

”Haemme kierrätyksellä jutulle uusia lukijoita, mutta mahdollisimman vähän päällekkäislukijoita. Johan se heikentäisi paperilehden arvoa, jos lukija kokisi lukeneensa jutun muualla.”

Alkuperäinen ohje on voinut esimerkiksi olla osa toisenlaisesta juttukokonaisuutta, josta nyt irrotetaan yksi kakku ja hyödynnetään sitä uudella tavalla koosteessa.

– Ruoka ja käsityö ovat meillä oikeastaan ainoat sisällöt, joita voi kierrätyksessä hyödyntää, mutta korostan, ettei kyse ole automaattisesti hyvästä ideasta. Pitää olla jotain uutta, jotain, joka palvelee tiettyä käyttötarkoitusta.

Myös Otavamediassa ja Sanoma Lifestylessä tehtyä sisältöä hyödynnetään irtonumeromyyntiin tehtävissä erikoisteemajulkaisuissa.

Jokainen haastateltavista nostaa esiin neuleohjeet – ne ovat ruokaohjeiden ohella parhaiten aikaa kestävä, liki ikivihreää sisältöä.

Iiro Kulvik toteaa kierrätyksellä olevan hieman vaikutusta myös erikoisjulkaisujen sisältökustannuksiin, kun jokaista juttua ei tarvitse erikseen tilata.

Juttujen kierrätys on kuitenkin niin pienessä roolissa, ettei se vaikuta uusien tilattavien juttujen määrään.

– Esimerkiksi *Kotilieden* verkkosivusto on maamme suurimpia aikakauslehtisäittejä, toteaa Saija Hakoniemi.

– Väittäisin, että tilaamme

avustajilta uusia juttuja enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

TEKIJÄNOIKEUDELLISESTI sisältöjen uudelleenkäyttö ei aiheuta mediataloille pulmia. Mutta miten on tekijöiden laita? Miten esimerkiksi freelance-toimittajat suhtautuvat omien töidensä kierrätykseen? Hakoniemelle nousee mieleen ensimmäisenä palaute, jonka sai tekijältä. Tämä oli iloinen, että hän en tuottamansa sisältö sai toisen julkaisun myötä lisää näkyvyyttä.

Myöskään Kulvik ei ole kuullut tekijöiden suunnalta kritiikkiä.

– Toki pyrimme tarkasti miettimään, mitä julkaistaan uudelleen ja missä se julkaistaan, hän sanoo.

– Haemme kierrätyksellä jutulle uusia lukijoita, mutta mahdollisimman vähän päällekkäislukijoita. Johan se heikentäisi paperilehden arvoa, jos lukija kokisi lukeneensa jutun muualla.

Päällekkäisyyden välttämiseksi Sanomilla hyödynnetään abso luuttista tilaajadataa.

Anna Ruohonen puhuu konseptimediasta, joka luonnollisesti toimii erilaisella logiikalla kuin esimerkiksi uutistoimitustyö.

– Varmasti kaikenlaista sisältöä voisi teoriassa aikakauslehtitalossa kierrättää, mutta mitä hyötyä siitä olisi kustantajalle? Ja

ennen kaikkea, miten se palvelisi lukijaa?

Kukaan haastatelluista ei ole törmännyt lukijoilta tulleeeseen, juttujen kierrättämistä koskevaan palautteeseen.

ON MYÖS sisältöjä, joita ei kierrätetä. Henkilövetoisissa jutuissa ollaan tarkkoina.

Iiro Kulvik puhuu kruununjalokivistä. Kun haastateltava kertoo *Kodin kuvalehdessä* henkilökohtaisesta ja herkstä aiheesta, on avautumista voinut edeltää hyvinkin tarkka julkaisukanavan pohdinta. Samaa sanovat Saija Hakoniemi ja Anna Ruohonen.

Mikäli henkilö- tai kotijuttu on tarkoitus julkaista toisessa julkaisussa, siitä informoidaan haastateltavaa.

– Käymme toimitusten ja avustajien kanssa keskustelua haastateltavan oikeuksista. On tärkeää, että haastateltava tietää, missä hänen lausumansa ilmestyy. Tästä pidämme tiukasti kiinni. Se on ainoa oikea tapa, jotta saadaan jatkossakin henkilöhaastatteluja, ja ihmiset avaavat kotinsa juttuihimme, Ruohonen toteaa.

Myös sillä, missä mediassa uudelleenjulkaisu tapahtuu, on merkitystä.

– Meillä on tarkat periaatteet, joiden mukaan juttuja laitetaan *Iltä-Sanomien* verkkosivuille, Kulvik korostaa.

– Kuratoinnin ja valinnan tekevät pääsääntöisesti emolehden tuottajat. Alkuperäisjulkaisussa valitaan ja otsikoidaan kierrätettävä aineisto. Me toimitamme kokonaisuuden valmiina pakettina *Iltä-Sanomiiin*.

Myös otsikoinnista on eksplisiittisesti sovittu.

– *Iltä-Sanomien* saattaa olla tekijälle tai haastateltavalle toimintaympäristönä herkkä. On sovittu, että emolehdellä on viimeinen päätösvalta otsikointiin. ●

Miksi sinut pitäisi valita uudelleen, Hanne?

Miten journalistit pääsevät eroon maalittajista? Miksi harjoittelijat raatavat palkatta? Mikä rauhoittaisi kustannustoimittajien lakkoherkkyyttä? Toista jatkokautta Journalistiliiton puheenjohtajana tavoitteleva Hanne Aho vastaa.

TEKSTI RIITTA LEHTIMÄKI KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

1. Miksi sinut pitäisi taas valita liiton johtoon?

Journalistiliiton työ on tosi tärkeää ja olen valmis kovaan työhön. Haluan auttaa jäseniämme, muuttaa alaamme oikeudenmukaisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi. Haluan puolustaa sananvapautta. Syyt ovat samat kuin kahdeksan vuotta sitten.

2. Mitä on jäänyt kahdella edellisellä kaudella tekemättä?

Tärkein kesken oleva asia ovat freelancereiden alhaiset palkkiot ja alan palkkataso. Vaikka näiden eteen tehdään koko ajan työtä, se tuntuu toivottoman hitaalta.

3. Mitä olet saanut aikaan?

Olemme tehneet paljon työtä yhtenäisyyden eteen. Jäsenet ovat nyt entistä tietoisempia työsuhteisten versus freelancereiden sekä eri ammattiryhmien asioista. Kun meitä on niin vähän, meidän tulee tukea toisiamme. Tieto auttaa. Toimiston työtä on ryhdistetty sekä modernisoitu digiaikaan, ja siellä on annettu lupa kokeilla. Jäsenten koulutukseen on satsattu. Kaikessa toiminnassa korostetaan jäsenten näkökulmaa: miten jäsen tämän asian näkee?

4. Milloin lehdistön ja freelancereiden työehdoista päätetään yhtä aikaa?

Lain mukaan ei koskaan. Työehtosopimuksella kun voi sopia vain työsuhteisten asioista. Freelance-palkkioiden suhteen ongelmana on, että työnantajat

kieltäytyvät neuvottelemasta liiton kanssa vedoten siihen, että freelancerit ovat yrittäjiä. Liiton neuvottelemia palkkiosuosituksia noudatettiin pitkään vapaaehtoisesti, kunnes media-alan muutosrytini alkoi. Nyt Euroopan komissiolta on tulossa tiedonanto, joka toivottavasti antaa liitolle mahdollisuuden neuvotella freepalkkioista.

5. Miksi osa harjoittelijoista raataa yhä palkatta?

Harjoittelu on usein osa tutkintoa. Monet opiskelijat hyväksyvät palkattoman harjoittelun, koska se voi olla ainoa ponnahduslauta alalle. Silti kaikesta harjoittelusta tulee liiton mielestä maksaa. Harjoittelijat tekevät useimmiten työtä siinä missä työsuhteiset kollegiansakin.

6. Tekijänoikeuksista säädetään uudella lailla.

Oliko homma sillä selvä?

Journalistiliitto vaikutti uuteen tekijänoikeuslakiin vahvasti, ja tekijänoikeuslain toinen versio onkin ensimmäistä suosiollisempi tekijöille. Yleistavoitteemme on, että korvaukset kanavoitetaan entistä paremmin tekijöille. Jos esimerkiksi työnantaja saa Googlelta korvauksia aineiston käytöstä, rahaa pitää ohjata myös tekijöille.

7. Minkä ammattien palkkatasoon vertaamme palkkoja?

Perinteisesti lukion lehtoreiden palkkoihin, ja ne ovatkin lähellä journalistien keskipalkkoja. Sekä lehtorit että journalistit näkevät, että palkkatasoa pitää nostaa. Toisaalta esimerkiksi yritysviestijöiden palkat ovat selkeästi journalistien palkkoja korkeampia. Meille tulee pula ammatillisista, jos palkkoja ei saada nostettua. Monelle palkka on merkittävä syy siirtyä esimerkiksi viestintäalalle. Pako on alkanut jo näkyä. Pienemmillä paikkakunnilla ja maakunnissa alkaa olla jo niukkuutta journalisteista. Kesätyöntekijöistäkin on ollut jo pidempään pulaa. Palkkakuopassa ovat erityisesti alalle tulevat, koska he aloittavat minimipalkkoilla. Media-alan palkalla voi olla nykyään vaikea tulla toimeen. Myös pitkään alalla olleet ovat palkkakuopassa, jos he ovat saaneet vain tes-korotukset.

8. Luopuvatko journalistit pitkistä lomistaan, jos he saavat vastineeksi työajan seurannan, jossa otetaan huomioon omalla ajalla tehdyt somepostaukset, meiliin vastaaminen sekä aineistojen lukeminen?

Eivät luovu! Journalistit ovat vähitellen ikään kuin suostuneet tällaiseen vapaa-aikaa ja työaikaa sekoittavaan työjärjestelyyn. Heidän pitäisi ihan

”Meille tulee pula ammattilaisista, jos palkkoja ei saada nostettua.”

vain kieltäytyä työnteosta omalla ajalla. Se on vaikeata, kun muutkin tekevät niin ja itsekin ainakin vähän haluaa. Joten siksikin pidetään lomista kiinni.

9. Mikä rauhoittaisi kustannustoimittajien lakkoherkkyyttä?

Muutama vuosi sitten kustannustoimittajat olivat barrikadeilla, kun työnantaja ehdotti lomien lyhentäväksi. Tämä oli nopein ja radikaalein aktivoituminen, jonka olen urallani nähnyt. Kustannustoimittajia rauhoittaa parhaiten se, että lomiin ei kosketa. Heille pitää päinvastoin saada kuudes lomaviikko.

10. Miksi viestijän kannattaa kuulua Journalistiliittoon?

Moni tekee sekä journalistin että viestijän töitä tai vaihtelevasti molempia. Toiset haluavat verkottua journalistien kanssa. Molemmissa tapauksissa liitosta on hyötyä. Journalistiliitolla on myös hyviä koulutuksia, joissa viestijät käyvät aktiivisesti. Mutta kehitettävää on paljon!

11. Miten journalistit pääsevät eroon maalittajista?

Emme varmaan mitenkään. Pitää vain oppia toimimaan ilmiön kanssa mahdollisimman viisaasti. Sekä **Johan Bäckmanin** että **Junes Lokan** tuomioista tiedämme, että oikeuslaitos ymmärtää nyt paremmin journalistista työtä.

12. Nyt saat olla ennustaja. Minä vuonna näemme naisen Hesarin ykköspäätoimittajana, maahanmuuttajan Ylen toimitusjohtajana ja naistenlehden toimittajan pokkaamassa alan palkinnon Suomen Kuvalehden ja Ylen edustajien nenän edestä?

Hesarin päätoimittajaksi valitaan nainen viimeistään silloin, kun **Kaius Niemi** jää eläkkeelle 2030-luvulla. Ylen uuden toimitusjohtajan valintaan ei taida mennä edes niin kauan. Suuri Journalistipalkinto jaetaan naistenlehden toimittajalle ensi vuonna. Sen takaa parhaiten naistenlehdissä tehtävä hyvä journalismi. ●

– Puheenjohtajan työssä kohtaa paljon negatiivisia asioita. Siksi tarvitaan vahvaa uskoa parempaan tulevaisuuteen ja voimaa kannatella tuota uskoa koko ajan, Hanne Aho sanoo.

– Unelmani on, että kaikilla tällä alalla työtä tekeville olisi hyvät palkkiot, palkat ja työehdot ja että kaikki tietäisivät tekevänsä tärkeitä töitä. Sitten voisin heittäytyä arkuun lepäämään.

* . CX61 *

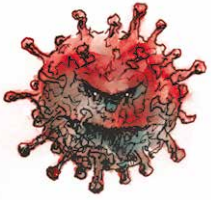

HUOPAAJA

OSA 12: *Ei se raha maailmaa pyöritä...*... VAAN **PELKO**. MUTTA KUKAPA PELKOA ITSEÄÄN PELKÄISI, KUN MUUTAKIN ON TARJOLLA.

Suomalaiset

pelkäävät roisto-Putinia
ja siksi Nato-kypärän
alle piti siirtyä ripeästi.

Ihmiskunta pelkää
koronaa, sillä uhkaahan
se yhä illuusiota siitä, että
homma on hanskassa.

Rikkaat

pelkäävät
sitä, että vauraus katoaa.
Valppaat varainhoidon
perskärpäset haistavat tässä
rahan.

Vanhempia kalvaa
pelko siitä, että Olivian
ja Leon kilpailukyky ei riitä
hiekkalaatikkokauden päätyttyä.

Keskiluokka pelkää kehitys-
keskustelua ja kilometritehdasta
niin, että
tappaa
siehuaan
työllä.

Amerikkalaiset
pelkäävät sosialismia,
islamia – ja toisiaan.
Kaikkiin näihin sopii
lääkkeeksi väkivalta.

Omakotiasujia pelotellaan
rahoittamaan verisureja,
vaikka murtovarkaudet
ovat laskemaan päin.

Somettajat pelkäävät
jäävänsä paitsi niin,
että fomottaa oikein joukolla.

Milleniaali pelkää ekokatastrofia ja kryptovaluuttojen romahdusta,
mutta myös sitä, että partsin Red Savina Habanero -taimet vie halla.

